

МЕТАПРЕДМЕТНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Метапредметний підхід забезпечує цілісність загальнокультурного особистісного і пізнавального розвитку і саморозвитку старшокласника, наступність всіх ступенів освітнього процесу, що лежить в основі організації і регулювання будь-якої навчальної діяльності незалежно від її спеціально-предметного змісту. Метапредметність несе в собі інтегруючу та узагальнюючу основу, яка дозволяє створити підґрунтя для цілісності світосприйняття. Метапредметне навчання передбачає, що учень опановує не тільки систему знань, а й освоює універсальні способи навчальної діяльності, універсальні принципи і загальні універсальні стратегії пізнання і з їх допомогою здатний сам знаходити необхідну інформацію. Наразі проблемі метапредметності в старшій школі приділяється значна увага. Частково вона реалізується контекстно через запровадження в освітньому процесі діяльнісного та компетентнісного підходів. Безпосередньому розв'язанню проблем метапредметного навчання присвятили свої роботи А. Г. Асмолов, Г. О. Васківська, Ю. В. Громико, І. В. Князькова, А. В. Хуторської, В. І. Журавльов, Т. І. Фісенко та інші вітчизняні та зарубіжні науковці.

Метапредметні результати освітньої діяльності – це способи діяльності, які застосовуються як в рамках освітнього процесу, так і під час вирішення проблем в реальних життєвих ситуаціях і складають інструментальну основу компетентностей учня [1; 3].

Профільне навчання саме по собі можна сприймати як метасистему, яка має декілька рівнів і підрівнів й створюється на основі циклу профільних предметів, навчальних курсів із певною галузевою спрямованістю, базових навчальних предметів та курсів за вибором. Профільне навчання базується на навчальних предметах, а його метапредметність (надпредметність) забезпечується такими ідеями, як: професійна орієнтація (майбутня професія, допрофесійна підготовка, профільна підготовка); якості особистості (інтереси, нахили, здібності, професійне та життєве самовизначення); метапредметні результати навчання (метаздібності, метазнання, універсальні способи навчальної діяльності, ключові компетентності учнів, здатність їх використовувати в пізнавальній та соціальній практиці, готовність учнів до вибору професії).

Зміст профільного навчання, який проектується з урахуванням метапредметного підходу має базуватися на фундаментальному ядрі змісту освіти, що включає: систему знань про світ, його природну, соціальну, технологічну та інші складові; інтегровані знання стосовно цілісної картини світу, узагальнені та систематизовані знання щодо світу майбутніх професій, метазнання і універсальні способи навчальної діяльності учнів, які забезпечують умови для формування в учнів ключових компетентностей та інших метаособливостей особистості (позицій, поглядів, світогляду, системи цінностей, когнітивних схем, досвіду, установок, готовності до вибору майбутньої професії) [4].

Одним з метареzультатів, на які орієнтовано профільне навчання є компетентності професійного самовизначення. Під компетентністю професійного самовизначення ми розуміємо можливість проектувати свій подальший професійний розвиток на основі усвідомлення своїх інтересів і здібностей, мотивації вибору майбутньої професії, здатність нести відповідальність за результати самостійного вибору.

Істотною ознакою компетентності професійного самовизначення є здатність вирішувати проблеми пов'язані з визначенням майбутньої професії: вибором навчального закладу для продовження освіти, здатності до вибору джерел навчальної інформації, необхідної для підготовки до навчання в цьому закладі, розумінні професійних особливостей та цінностей, готовності до навчання у навчальному закладі певного профілю, у здатності оцінити свої професійні можливості та особистісні якості. В цьому аспекті інтерес представляє сукупність компетентностей старшокласника, які відображають реальну готовність випускника середньої школи здійснювати професійне самовизначення: 1) соціально-організаційна – цілепокладання, планування, структурування, коригування своєї діяльності в процесі професійного самовизначення; 2) предметна – наявність фундаментальних наукових знань і практичних умінь у галузі, що викликає інтерес у старшокласника, з якою він має намір пов'язати подальше навчання та професійну діяльність; 3) пошуково-дослідницька – уміння віднаходити інформацію, визначати цінність отриманих знань, використовувати їх в особистих цілях для побудови індивідуальної освітньої траєкторії; 4) комунікативна – уміння, засноване на знанні законів спілкування, психології міжособистісної взаємодії в процесі професійної діяльності і трудових відносин, досвід, набутий у процесі навчальної та проектної діяльності; 5) мотиваційно-ціннісна – уміння і прагнення старшокласника усвідомити взаємозв'язок системи життєвих і професійних цінностей які мають загальнолюдський, гуманістичний, моральний характер; 6) рефлексивна – уміння робити самоаналіз, вміння ставити цілі, планувати, безперервне самовдосконалення та саморозвиток з метою формування особистісних якостей, що забезпечують придатність до обраної професійної діяльності; 7) здоров'язберігаюча – наявність у старшокласників знань про здоровий спосіб життя, вміння організувати свою діяльність щодо вибору сфери професійної діяльності і вибору освітньої траєкторії у відповідності зі здоров'язберігаючими принципами.

Засобами досягнення метапредметного результату в умовах профільного навчання є певні педагогічні технології, зокрема технологія професійної орієнтації. Професійна орієнтація – це науково обґрунтована система підготовки молоді до вільного і самостійного вибору професії, покликана враховувати як індивідуальні особливості кожної особистості, так і необхідність повноцінного розподілу трудових ресурсів в інтересах суспільства[2].

Джерелами професійно спрямованого навчання можуть бути: метапредметні курси за вибором; модульна організація навчального процесу; метопроєкти; проблемне навчання; міжпредметна інтеграція.

Найбільш ефективними формами роботи визнані: індивідуальне консультування школярів, сімейне консультування з питань професійного самовизначення старшокласників, класні години профорієнтаційного спрямування з запрошенням представників різних професій і керівників вищих навчальних закладів, профорієнтаційні уроки, тематичні екскурсії на підприємства; ярмарки вакансій навчальних і робочих місць; психологічна діагностика професійної спрямованості особистості; зустрічі з фахівцями з профорієнтації. Використовуючи ці форми, методи та технології профільного навчання з професійною спрямованістю змісту навчального матеріалу, випускник з легкістю визначиться з майбутню професією, яка в подальшому буде приносити тільки позитивні емоції і сприятиме його успішності у житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Метапредметний підхід як спосіб реалізації принципу профільного навчання у старшій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tmk.org.ua/.../modernizacija_zagalnoosvitnoji/

2. Професійна орієнтація: теорія і практика: науково-метод. посіб. [для педагог. працівників] / [за ред. О. В. Мельника]. – Івано-Франківськ: «Тіповіт», 2011. – Вип. № 2. – 279 с.

3. Трубачева С. Е. Метапредметний аспект формування загальнонавчальних компетентностей учнів в умовах профільного навчання / С. Е. Трубачева // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2015. – № 36. – С. 183–185.

4. Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васківська, В. І. Кизенко, С. Е. Трубачева, С. П. Бондар, Л. А. Липова, О. В. Барановська, С. В. Косянчук, Н. В. Захарчук ; за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васківської]. – К. : Пед. думка, 2015. – 288 с.

Валерія ТУПЧЕНКО
(Харків, Україна)

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

На сучасному етапі в умовах глобалізації та полікультуралізму міжнародне спілкування в основному здійснюється англійською мовою, що останнім часом набула статусу міжнародної. Особливо широко використовується англійська мова у діловому спілкуванні для вирішення бізнесових проблем.

Традиційне поняття «ділова англійська мова», на думку Р. О. Гришкової, має бути доповнене елементами, що відображають особливості професійного спілкування в різних сферах діяльності, та розглядатись з позицій викладання іноземних мов для спеціальних цілей [1, 36].

У зв'язку з бурхливим розвитком міжнародних стосунків та залученням все більшої кількості людей до міжнародної співпраці, в англійській мові, що використовується як мова міжнародного співробітництва, відбуваються значні зміни. Це збільшення кількості «international words», які в перекладі українською мовою потребують окремого пояснення. Останнім часом увійшли в обіг та набувають поширення такі слова як моніторинг, екзит-пол (exit-poll – опитування виборців на виході з виборчої дільниці), піар (PR – public relations), медіація (mediation – посередництво у досудовому вирішенні спірних питань), іміджмейкер, іміджологія, CV (curriculum vitae – стислий виклад кар'єрних та особистих досягнень), аплікаційна форма та ін.

Відповідно до нових вимог до володіння іноземною мовою, визначених у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [3], змінюються й підходи до навчання мови. Нові потреби XXI століття – необхідність працювати з документами, написаними іноземною мовою, проводити презентації, володіти алгоритмом організації переговорів, уміти вести переписку з іноземними офіційними організаціями, знати особливості регулятивного стилю в спілкуванні з іноземними партнерами – вимагають пошуку інших сучасних підходів до навчання іноземних мов.

Лінгвістичний аспект навчання іноземної мови тісно пов'язаний з використанням ділової іноземної мови для міжкультурного спілкування. Згідно зі Стратегією навчання іноземних мов в Україні комунікативна здатність людини поряд з мовною, мовленнєвою, дискурсивною та стратегічною компетенціями ґрунтується також на соціокультурній та соціо-